

# اصل بنیادین قانون اساسی و زبان‌های اقوام

## نعمت احمدی

گویا استفاده از نام‌های محلی در تهران منع شده است و اماکن اجازه ندارند برای مغازه‌های خود از نام‌های محلی استفاده کنند. این موضوع بسیار عجیب است و مشخص نیست وزارت ارشاد چه تفاسیری از کلمات و معانی دارد. برای بررسی موضوع به قوانین مربوطه باید رجوع کرد. قانون اساسی که قانون مادر است بر اصل ۱۵ خود خبر می‌دهد که زبان و خط رسمی مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات متون رسمی مشترک و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد. «ولی استفاده از زبان‌های محلی، قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آن در مدارس در کنار زبان فارسی آزاد است.» با تکیه بر این اصل بنیادین متوجه می‌شویم که استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در کنار زبان فارسی آزاد است و از ممنوعیت صحبتی به عمل نیامده است. وقتی که استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌ها مورد توجه مقنن قرار گرفته است به طریقی نام‌گذاری محل کسب نیازی به مجوز از کسی ندارد. آنچه مهم است و مورد توجه قانون‌گذار بوده استفاده از زبان فارسی در اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی بوده است. بدون اینکه ممنوعیت درخصوص استفاده از زبان‌های محلی و قومی و تدریس آنها در رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آن در مدارس در کنار زبان فارسی داشته باشیم. جدای از قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی قانون ممنوعیت و به‌کارگیری اسامی عناوین و اصطلاحات بیگانه را در سال ۱۳۷۵ تصویب نمود تا منظور از ممنوعیت اسامی را در قانون عادی هم توضیح داده باشد. تصویب عناوین و اصطلاحات بیگانه در عنوان ماده واحده فوق نشانه تأکید قانون‌گذار و توجه به اصل قانون ۱۵ اساسی است.

در ماده واحده فوق به منظور حفظ قوت و اصالت زبان فارسی به عنوان یکی از ارکان هویت ملی ایران زبان دوم قانون اسلام و معارف و فرهنگ اسلامی در دستگاه قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی کشور، سازمان‌ها، موسسات و دستگاه‌های دولتی و کلیه شرکت‌هایی که شمول قوانین مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر نام است و تمامی شرکت‌ها،

سازمان‌ها موظف هستند از به کار بردن کلمات و واژه‌های بیگانه در گزارش‌ها و مکاتبات، سخنرانی‌ها و نامه‌های رسمی خودداری کنند و همچنین استفاده از این واژه‌ها روی کلیه تولیدات داخلی اعم از بخش‌های دولتی و غیردولتی در داخل کشور عرضه شود ممنوع است. در تبصره ۲ همین ماده فرهنگستان زبان و ادب فارسی را مسوول دانسته است که براساس اصول و ضوابط خود از واژه‌های مورد نیاز با الگوی واژه‌هایی که کاربرد عمومی دارد راسا و با همکاری مراکز علمی، واژه‌گزینی یا واژه‌سازی کنند و هر شش ماه یکبار گزارش فعالیت‌های خود را به کمیسیون ارشاد و هنر اسلامی و به سایر ارتباطات جمعی و سایر کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

در جای جای این ماده واحده فوق از ممنوعیت به‌کارگیری واژه‌های ناملموس بیگانه صحبت شده است نه واژه‌های محلی و قومی. برابر ماده واحده فوق وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مسوول اجرای مفاد ماده واحده می‌شود که به وسیله نیروی انتظامی این مسوولیت اجرایی خواهد شد. ماده واحده فوق در سال ۱۳۷۵ زمانی که آقای ناطق نوری ریاست مجلس شورای اسلامی را برعهده داشتند تصویب شد و قرار بود آیین‌نامه اجرایی آن ظرف دو ماه توسط وزارت ارشاد اسلامی تهیه شود که تا زمان دولت آقای روحانی به تعویق درآمد و سرانجام در دولت آقای روحانی آیین‌نامه اجرایی ماده واحده منع به‌کارگیری از اسامی بیگانه در ۱۷ ماده تصویب شد. هرچند قبل از تصویب ماده واحده مصوب سال ۱۳۷۵ در سال ۱۳۶۱ بخشنامه‌ای از ناحیه نخست‌وزیر وقت آقای مهندس میرحسین موسوی مبنی بر ممنوعیت اسامی پاره‌ای از مغازه‌ها و شرکت‌ها که با استقلال فرهنگی و شؤونات جمهوری اسلامی ایران مرتبط نبوده صادر شد که وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی مسوول در این زمینه را مستلزم نموده بود که از صدور مجوز یا هرگونه اقدامی که موجب رسمیت یافتن نام‌های خارجی و لاتین مغازه‌ها و فروشگاه‌ها باشد اعتراض شود. در هیچ کدام از مفاد آیین‌نامه از ممنوعیت نام‌های محلی یاد نشده است، بلکه برعکس در ماده ۴ آیین‌نامه آمده است که آن دسته از کلمات عربی همچنین بعضی از واژه‌هایی که متعلق به سایر زبان‌ها که از دیرباز در زبان فارسی رواج یافته است و هم‌اکنون جزیی از زبان فارسی محسوب است واژه‌ها عربی برگزیده از متون معارف فرهنگ اسلامی که با بافت زبان فارسی معیار و همخوانی و مناسبت دارد واژه بیگانه تلقی نمی‌شود. نمی‌دانم وزارت ارشاد ممنوعیت به‌کارگیری لغات زبان‌های قومی و محلی را از کجا استنباط کرده است و چگونه است که بخش عظیمی از مردم ایران جز اقوام شناخته شده مانند ترک‌ها، کردها، ترکمن‌ها، بلوچ‌ها می‌باشند و اجازه دارند در کنار زبان فارسی از ادبیات قومی و محلی خود با استناد بر اصل ۱۵

قانون اساسي استفاده کنند در این‌گونه موضوع مورد بی‌مهری قرار می‌گیرند. جای تعجب است با تمام گرفتاری‌ها همه مشکلات مشاغل حل شده است و تنها موضوع انتخاب اسامی آنها مورد بحث قرار گرفته است. بنده بر این باورم امکان ندارد وزارت ارشاد اسلامی علی‌رغم صراحت قانون اساسی و آیین‌نامه اجرایی بر کلمه واژه‌های بیگانه و تعریفی که از بیگانه آمده است دستورالعملی بر ممنوعیت انتخاب اسامی قومی و محلی در شرایط موجود صادر نماید که بین اقوام ایرانی اختلاف بیندازد. امروزه ترکیب اقلیتی اقوام کشور دیگر مانند سابق نیست که در فلان استان متعلق به فلان قوم یا زبان باشد. به عنوان زبان محلی یا قومی گفتار آنان پیدا کند. هم‌اکنون پرجمعیت‌ترین شهر ایران شهرهای کردنشین و ترک‌نشین کشور است. تا جایی که شهرک‌های اطراف تهران با جمعیت میلیونی ترک‌زبان یا کردزبان نماینده مجلس آنان با تکیه بر زبان ساکنین محلی این مناطق انتخاب می‌شود. ظاهراً شهر یا شهرک همجوار تهران جزو مناطق مثلاً فارسی‌زبان محسوب می‌شود. در حالی که در واقع بافت جمعیتی این مناطق با توجه به ترکیب جمعیتی ترک‌زبان یا کردزبان می‌باشد. کاش مسوولانی که مبادرت به صدور چنین بخشنامه‌های می‌نمایند نگاهی به قوانین موجود داشته باشند تا با دستورالعمل خود مشکلی بر مشکلات موجود نیفزایند.

تاریخ: ۱۵ شهریور ۱۴۰۰